

"לִבְקָן", בִּזְזוֹן חֲדָשׁ שֶׁל אֲגוּזֵי-אֲדָמָה, מַחוֹנֵן בַּעֲמִידוֹת

יצחק גוטשטיין, המכון לגידולי שדה, מינהל המחקר החקלאי*

סקור התכשיר הסיסטמי הראשון להדברת חלפת

צוֹר מוֹזֵי אִיכּוֹר לֵא
CIBA-GEIGY®

המחלקה כצט"ס החקלאית
ת.ד. 10 תל-אביב 61000
טל' 03-9373333

בעבודה רבת שנים, בחרר ובשדה, טופח בִּזְזוֹן חֲדָשׁ שֶׁל אֲגוּזֵי אֲדָמָה, שִׁכְנוּתוֹ הִסְפִּיחוּ אֶת-144, וְזֶה הֵרָשׁוּם - "לִבְקָן". הוּא זֶכֶה בַּהֲכָרְתָּהּ שֶׁל הַמוֹעֵצָה לִזְכוּיֹת מִטְפָּחִים, שֶׁהוֹקְמָה וּפּוֹעֶלֶת עַל-פִּי חֹק וְזִכּוּיֹת מִטְפָּחִים שֶׁל זֶנִי צִמְחִים תִּשְׁלִי"ג-1973. הַמוֹעֵצָה שׁוֹכְנָה בִּיחִידוֹת תְּכֻנוֹתֵי שֶׁל הִ"לִבְקָן" וּבִשְׁנוֹנֵי שֶׁל מֵאֲגוּזֵי-אֲדָמָה אֲחֵרִים. עַל כֵּן הוּא נִרְשָׁם בִּסְפָר זֶנִי צִמְחִים (מוֹגְנִים) בִּמְסַפֵּר 1512/89, כִּפִּי שְׁפוֹרָסם בִּילְקוּט הַפְּרָסוּמִים "רִשׁוּמוֹת" מִס' 3737 מִיָּמָם 28.1.90.

"לִבְקָן" עֲמִידוֹת בִּפְנֵי מַחְלוֹת פְּטֵרִיִּיתִיּוֹת, בִּמְבַחֲנֵי שָׂדֶה שֶׁעֲרַכְתִּי לוֹ בִּמְרוֹצָת שְׁלוֹשׁ שָׁנִים, הַנְּגִיעוֹת הַכִּלִּית בְּתִרְמִילֵי נֶעֱה - כִּרְשׁוֹם בִּטְבֵּלָה 1 - בְּתִתּוֹם שִׁבִּין 0.24% עַד 3.5%. נִרְאָה לִי כִּי גַם הַנְּגִיעוֹת שֶׁאֵינָהֶן הֵיטָה, לִפְתוֹת רֹבָה, מִשְׁנִית. אֲךָ יִחִידוֹת הַחֲשׁוּבָה בְּיִתָר הֵיא עֲמִידוֹת בִּפְנֵי הַטְּפִיל הָרָאשׁוֹנִי אֲסִפְרִגִּילוֹס צֶהֱב - *Aspergillus flavus* (Link) Fries, דִּבְרֵי שֶׁאִישׁוֹ הַפִּטוֹפְתוֹלוֹגִים רִדָּו, פֶּרֶק הָרִידָּו לִיִּסְקָר, הֵם גַּם הַגִּידוֹד אֶת שִׁיכָה הַטְּכִסוֹנִמִּי.

חֲשִׁיבוֹת עֲמִידוֹת שֶׁל הִ"לִבְקָן" בִּפְנֵי מִין זֶה שֶׁל אֲסִפְרִגִּילוֹס צֶהֱב נֹבֶעֶת מְכוּשְׁרָה שֶׁל פְּטֵרִיָּה זֶה לִסְנָתוֹ אֲפִלְאוֹטוֹכְסִין. רַעֲלָן זֶה רַעֲלָן בְּיִתָר לְבַעֲלִי-חַיִּים, הַמְקָרָה הַיִּדוּעַ בְּיִתָר הוּא תִּמּוֹת תִּרְנָגוֹלוֹת בִּאֲנָגְלִיָּה, שֶׁהֶאֱכִילוֹן בִּאֲגָאִיד גְּרוֹסִים נִגְעִים בִּאֲסִפְרִגִּילוֹס צֶהֱב. יִתָּר עַל כֵּן: נִמְצָא שֶׁרַעֲלָן זֶה מְסוֹכֵן בְּיִתָר גַּם לְבִנֵּי אֲדָם וְעוֹלָל לְגִרְסָם בָּהֶם הַתִּפְתָּחוֹת גִּידוֹלִים סִרְטִנִּים.

אֲסִפְרִגִּילוֹס צֶהֱב שִׁכִּיחַ לְמִדֵּי בִשְׁדוֹת אֲגָאִיד בִּישְׂרָאֵל, כְּבִאֲרָצוֹת סוֹבֵרִיפּוֹת אֲחֵרוֹת. הַפְּטֵרִיָּה נִטְפֶּלֶת לְפוֹלִים נֹבִטִים, מְקִיפָה אוֹתָם בִּסְכָךְ תִּפְטִירִים בְּצֶעַע לִבָּן בּוֹ, וּמִמִּיתָה אוֹתָם עוֹד בְּהִיּוֹתָם חֲבוּיִים בְּתֵךְ הָאֲדָמָה, וְכֵן לֵאחֲרֵי הַצֶּצְתָּם. הֵיא תוֹקֶפֶת תִּרְמִילִים בְּעֶצְמָה יִזְמָה.

תִּרְנָגוֹתֵי הַהֲנִבְתִּיּוֹת שֶׁל "לִבְקָן" - מִסְפָּקוֹת בַּהֲחֶלֶט. בִּטְבֵּלָה וְזֵאִים, שֶׁהֵנִיב בִּמְמוֹצֵעַ 744 ק"ג תִּרְמִילִים, 585.6 ק"ג פּוֹלִים וְכֵן 921 ק"ג שֶׁחַת, שֶׁחַת קִטְנִית מַעֲזָלָה בַּעֲרֵכָה הַתּוֹזְנִית, לִרְ.

טְבֵּלָה 1. נִתּוֹנִי מִסְפָּר מֵאֲפִינִים שֶׁל "לִבְקָן".

שְׁנַת גִּדּוּלָה	1985	1986	1987	1988
הַמֵּאֲפִיין				
שֶׁחַת, ק"ג/ד'	921	843	-	-
תִּרְמִילִים, ק"ג/ד'	637	733	-	744
בִּיּוֹמָאסָה, ק"ג/ד'	1558	1576	-	-
מִדְד תִּירְמוֹל	40.9	46.5	-	-
תִּרְמִיל יִחִיד, מ"ג	1272	1180	-	1184
נִגְעוֹת תִּרְמִיל, %	2.20	0.24	3.5	0.0
פּוֹלִים, %	79.43	79.68	-	78.71
פּוֹלִים, ק"ג/ד'	506.2	584.0	-	585.6
פּוֹל יִחִיד, מ"ג	507	471	-	466
מִקְדָּם מְבַלַּע	32.5	37.0	-	-

* מִדִּיסָם שֶׁל מִינְהַל הַמַּחְקֵר הַחֲקָאִי, סִדְרָה ה', 1992, מִס' 2513.

יבולי הביזמאסה דומים בשתי השנים, שעל יבוליו בהן מרווחת:
אלם יש שוני בין שתי השנים בשיעורי התרמילים והשחת. תוצאות
אלו מלמדות, שכשר הנבת כלל החומר היבש ב"לבקן" הוא תורשתי
וציב, אך תנאי גרילה משפיעים על הפניית המוטעמים. במקרה
הנכחי, פחיתה ב-78 ק"ג שחת לדונם בשנה השנייה תוגמלה
בהספת 98 ק"ג תרמילים לר'.

היחסים בין רכיביה השונים של הביזמאסה באים לידי ביטוי
בחד בערכים של "מדד התירמול" לגבי התרמילים ושל "מקדם
המבלע" לגבי הפולים. השימוש בשני המושגים האלה נובע מן
העובדה, שאגא"ר משוחקים - חלקם בתרמילים וחלקם בפולים.
נופו של "לבקן", על הסתעפויותיו, זקוף בהחלט ומתנשא לגובה
55 - 60 ס"מ; עלותו בצבע יחידותי-צהבהב. התרמיל בעל חזות
נאה, צללית מאוזנת עם שינוץ בינוני; העירוק ברור והעורקים
הראשיים בולטים קמעה יותר; ארכו 26 - 28 מ"מ וקטרו 11 - 12
מ"מ; פני הקליפה בהירים. הוא נושא בחובו שני פולים. הפול סגלגל,
בדורי, לבך-ססטה, ומשקלו כמחצית הגרם; הוא נוח לקלייה,
המשרת את טעמו. פרטים נוספים לגביהם ניתנים בטבלה.

בפולי "לבקן" רכיבים ביזימיים, המקנים להם איכות
אורגנולפטית, קולינרית ותעשייתית מעולה. איכותם רצויה ביותר
בכל היקפה של קשת הצרכנים: בצריכה ישירה, בהתקנת מתכונים
ולהפקת רכיבים יחודיים מתוכם.

בסיכום: לזן "לבקן" כישורים חזריים, רבים:

(א) עמידיות בפני מחלות פטרייתיות, כולל אספרגילוס צהוב המסנתו
אפלאטוכסין, התוקפות צמחים ותרמילים.

(ב) הוא מחונן ב"התאמה איקולוגית" נאותה לגרילה מיטבית בישראל
ובאיזור סובטרופי בכלל.

(ג) כושר הגבה נאות של תרמילים ובהם פולים איכותיים.

(ד) מניב יבול רב של שחת קטנית משובחת, עד כדי טונה לדונם.
הכישורים החיוביים המרובים של "לבקן" מקנים לו מעמד של
הורה תורם תכונות בטיפוח עתיד.